

SVEN SERVIN:

Att vara präst

Författaren till artikeln Att vara präst är komminister i Vallentuna norr om Stockholm. Han utgår från sin arbetsvecka och beskriver de svårigheter som möter i den del av arbetet, som utomstående minst ser, nämligen i expeditonsarbetet. Han menar, att det var olyckligt att det aldrig blev något beslut i fråga om förhållandet stat—kyrka. Samtidigt som statskyrkan finns kvar, sker en politisering inom kyrkan själv, och många av dem som nu kommer in i den kommer "från vänster". Detta betyder, menar han, en breddning, som endast är av godo. Med den tillströmning, som nu sker till prästämbetet, kommer prästbristen snart att vara hävd, men den unga generationen ser fram emot en mer internationell kyrka än en äldre generation har upplevt.

Det slår aldrig fel, att man inför varje julhelg möts av repliken: "Nu får väl ni präster verkligen ligga i med alla helgdagar och alla gudstjänster." Om det är med beklagande eller litet skadeglädje man konstaterar detta är ibland svårt att avgöra. Lika sällan slår det fel, att vederbörande blir uppriktigt förvånad, när man svarar: "Nja, det är nog snarare så, att julhelgen innebär en hel del mera ledighet än normalt."

Tydligen lever det djupt nere i folksjälen, att präster arbetar på sön- och helgdagar förutom några veckotimmar på pastorsexpeditionen. I övrigt dricker de väl kaffe med äldre damer eller odlar någon excentrisk hobby eller klipper gräsmattan mellan prästgårdens syrenbersåer!

Visst finns det väl här och var sådana reservat. Men mycket få präster i Svenska kyrkan — det rör sig om drygt 3 000 i aktiv tjänst — känner idag igen sig själva i den här bilden. På ett sätt kanske det är synd, om den helt skulle tona bort. Det bör ju få finnas oaser för människor, där det är legitimt att sitta ner och prata, där det finns en människa som lyssnar utan att vara på språng. Sammanhang där prestationsraseriet får tonas ner, och man får vara — får vara en människa rätt och slätt.

Det är därför en viss risk i att avslöja, att för många präster är problemet det samma som för många andra yrkeskategorier, nämligen tiden. Dels att den inte räcker till för det som borde göras. Dels att den som arbetstid betraktad för prästen ofta är särdeles oregelbunden och ofta

"obekväm". Det brukar alltid väcka viss förvåning, när man avslöjar att präster inte har i författning definierad arbetstidslängd och icke uppstår ersättning för övertid eller "ob-tillägg". För många av oss är detta ibland en svårighet. Har jag gjort tillräckligt för idag? Har jag rätt att få vara ledig nu? Problemet finns naturligtvis inom alla "fria" yrken, men det är symptomatiskt att syndromet fått namnet "pastorssjukan".

Ändå är detta med den förhållandevis fria arbetssituationen en fördel. Det ger utrymme för olika begåvningar och intresseinriktningar, och det ger framförallt utrymme — eller borde åtminstone göra det — för människovård i djupaste mening. Här finns en människa som inte ser sin medmännisklighet begränsad till 9—16.30.

Arbetsveckan

I denna serie om olika yrken skrev chefredaktör Tore Zetterberg om "Att vara redaktör" (nr 1/74). Han avslutar sin artikel så här:

"Riktigt ledig är man sällan. Man måste ha hög insatsberedskap. Uppge telefonnummer, om man är borta på någon tillställning. Se till att jacken sitter i vid telefonen vid nattduksbordet. Vara redo att svara på frågor snart sagt när som helst. Och beredd att med kort varsel ställa upp..., om något viktigt skulle inträffa. Men kanske är det just detta man trivs med. Att stå i ett slags ständig jour... Att ha ett så levande arbete".

I allt detta kan prästen instämma. Inte minst i den sista meningen!

Hur ser då arbetsveckan ut? Det kunde vara frestande att skriva en slags dagbok, i stil med vad olika hel- och halvkändisar gör i diverse veckotidningar. Låt mig hellre peka på några komponenter i arbetsstrukturen.

Det faller sig ganska naturligt att börja med gudstjänsten. Med avsikt skriver jag singularis, eftersom det i grunden är en och samma sak det gäller, formen må sedan vara predikogudstjänst, nattvardsmässa, skolmorgonbön, andakt på ålderdomshem, en bön och en psalmvers vid en sjuksäng, ett dop, en vigsel, en jordfästning. Det är överallt gudstjänst det handlar om, att förmedla ett möte emellan Gud och människa. Ett möte som vill ge befrielse, nytt mod, stillhet, glädje, förväntan — vem kan mäta och katalogisera sådant?

Formerna för allt detta både kan och skall ändras. Formen är till för människan och inte tvärtom. Men själva saken kan inte undvaras. Om något hör det med till mänskligt liv i alla kulturer i alla tider. Att i namn av någon slags individualism eller hemgjord liberalism förneka detta avslöjar endast brist på historiskt kunnande och psykologisk insikt.

Av prästen kräver detta tid och engagemang, både i förberedelsearbetet, som i allmänhet är mycket mer omfattande och krävande än de flesta kanske föreställer sig, och i själva "situationen". Jag kan försäkra, att man efter två à tre gudstjänster, som ofta är min personliga, söndagliga lott, är fysiskt och psykiskt så pass utmattad, att jag fått gå ifrån middagsbor-

det för att inte somna mitt i maten.

Sedan rullar veckan vidare — som präst håller jag givetvis fast vid den tvåtusenåriga traditionen att låta veckan börja med söndag. Konfirmandgrupperna träder fram i centrum. Fortfarande får jag ta emot 75 % av 14—15-åringar för undervisning i Kyrkans tro. Människor i sin jobbigaste period — inte minst jobbig för dem själva — som så tydligt ropar efter någon som tar dem på allvar, som bryr sig om dem på riktigt, d v s inte bara ger dem materiell omvårdnad och standardiserade, kommunala fritidsintressen. Arbetsamt, för vem tror att man förbereder en konfirmandlektion på en kafferast, men meningsfullt. Som att ge vatten åt en som törstar i en öken av självosäkerhet och mindervärdesföreställningar.

Ibland upplever jag starkt att kyrkan framförallt borde se sig som en slags befrielseerörelse. Med ett budskap som befriar människor från rädsla, prestationsjakt, skuld. Liksom från det självhävdelsebehov och den aggressivitet, som följer av de tre förstnämnda tillstånden.

Egentligen kan allt arbete under hela veckan ses ur den synvinkeln. Det må vara konfirmander, arbetskretsar, ungdomsarbete, studiecirklar, gudstjänster — det handlar om att hjälpa att våga vara fri. Fri till medmännisklighet, kärlek, omtanke, engagemang. Fri att älska, därför att man själv är obeskrivligt älskad av Någon. Ända till döds på ett kors och genom döden ut till Nytt liv.

Men visst är det mycket i strukturerna som försvårar detta och skymmer frihe-

tens evangelium. Av ålder och vana uppfattas ju prästen snarare som en representant för den kontrollerande överheten än som någon slags frihetskämpe. Olov Hartman har präglat uttrycket "en vandrande förebråelse" om prästen, så som han uppfattas. Här någonstans kommer en annan av de arbetsuppgifter in, som ofta förknippas med prästens person, nämligen pastorexpeditionen.

Expeditionsarbetet

En verkligen problematisk uppgift! Inte på grund av den tid och ansträngning den kräver, ty det är numera i huvudsak arbetsuppgifter, som sköts av specialutbildad kontorspersonal. För de flesta präster torde de rent folkbokförande uppgifterna inskränka sig till på sin höjd 10 % av arbetstiden. Problemet ligger snarare på det ideologiska planet, i och med att folkbokföringsarbetet alltmer blivit en rent fiskal uppgift: att hålla reda på folk, så att de inte smiter undan skattmasens arm.

Jag menar nu inte att man skall få göra det. Men är det kyrkans uppgift att se till detta? Kan hon räkna med trovärdighet, när hon talar om frihet, kärlek, accepterande utan mänskliga gränser, samtidigt som hon blir den som med papper och stenciler och konstifika blanketter krånglar till en redan hopplöst byråkratiserad vardagstillvaro?

Är detta ett politiskt ställningstagande? Ja, åtminstone ett kyrkopolitiskt. Personligen anser jag att beslutet att t v och förmodligen för mycket lång tid inte göra något åt relationerna mellan stat och kyrka

var detta århundrades verkligt ödesdigra beslut. Inte minst för samhällets egen skull: om kyrkan själv alltmer bara blir en bit av det genombyråkratiserade och i djupet avpersonaliserade samhället, var finns då frihetens, människovärdets, individens tillflyktsort? Vem — för att tillspetsa det — tror på evangelium, om indrivningsmannen tar ifrån en tv-apparaten, därför att man inte klarat av att betala kyrkoskatten?

Den politiska kyrkan

Detta är naturligtvis också politiska frågor. Hur är det egentligen med politiseringen i och av kyrkan? Många menar att den ökat på senare år. Det ligger nog en riktig iakttagelse i detta. I viss mån har ju kyrkan alltid spelat en politisk roll. Det är ju gamla välkända sanningar att kyrka och prästerskap såsom institution — individuella undantag finns naturligtvis många — genom sin roll och nära förbindelse med statsmakten har kommit att spela en politiskt konservativ, för att inte säga reaktionär roll. Ofta har detta varit omedvetet och utan att ta sig uttryck i någon bestämd partiloyalitet. Ibland har det varit i högsta grad medvetet.

Vad som nu sker, är att den politiska medvetenheten inom kyrkan bland dess praktiserande medlemmar har ökat betydligt. Detta har naturligtvis då också betytt en "inbrytning från vänster". Egentligen är väl detta knappast något att beklaga, eftersom sammansättningen av "kyrkfolket" därigenom något mer kommit att motsvara den faktiska befolkningsstrukturen. Och

jag utgår från att det är ett värde, att kontaktytan kyrka—folk upplevs så bred som möjligt.

En replik från en teol stud är ganska belysande. På frågan varför han tänkte bli präst svarade han: "Jag har länge varit socialist, så därför kändes det naturligt att börja läsa teologi."

Men givetvis är detta bara en liten del av sanningen. En ökad politisk medvetenhet ger utslag i alla politiska väderstreck. Det är bara att man inte längre automatiskt förknippar borgerlighet med kyrkligt engagemang. Man är socialist och kyrklig, borgerlig och kyrklig, och medveten om varför man är både det ena och det andra. I klarhetens intresse måste det alltid vara en fördel.

Detta medför att alla de politiska partiernas röstfiske med agnet "vi slår vakt om de kristna värderingarna" inte längre på något sätt upplevs som entydigt. För somliga bland kyrkfolket betyder det en slags allmän uppskattning av traditionell kyrklig framtoning med tonvikten på individuella frågeställningar, för andra betyder precis samma uttryck ett ökat socialt-ekonomiskt ansvarstagande för eftersatta grupper i samhället, det svenska likaväl som det internationella. Med andra ord: det är dags för samtliga politiska partier att skärpa sin kyrkopolitiska profil!

Varför man blir präst

Det är dags att från detta kannstöperi återvända till huvudfrågan i den här artikeln: att vara präst. Varför blir man det? Ja, knappast av ekonomiska skäl. Mer än

hälften av prästerskapet når i slutlön aldrig över 5 000 kr i månaden, vilket med hänsyn till den fyraåriga akademiska utbildningen idag inte kan betraktas som särskilt lysande, även om det inte heller ger anledning till något klagande.

Den som blir präst blir det därför att han eller hon upplevt en kallelse. Luthersk teologi har ofta varit återhållsam, då det gäller kallelsens mera uppseendeväckande former. Det är förvisso inte nödvändigt att peka på uppenbarelser eller daterbara personliga omvälvningar. Men utan någon form av inre förvissning om att "detta är min väg, därför att detta vill min Herre", går det inte. Utan den kallelsen bryts man ner, vilket inte hindrar att man dessvärre — till förfång för sig själv inte minst — kan fortsätta att fungera i en inövad och mekaniserad roll.

Naturligtvis skyddar ingen som helst kallelseupplevelse från tvivel. Snarare tvärtom. För den som satsat sitt liv och kanske sin familjs uppehälle på något som plötsligt betvivlas, blir tvivlets börda dubbelt svår. Och visst rasar det för en ibland. För somliga blir bördan så tung, att man lämnar tjänst och yttre position. Men sällan tycks kallelsen svika på djupet. Man bryter upp för att vara ännu trognare, ännu sannare mot sitt innersta, mot den Herre, som säger sig vara Sanningen.

De flesta av oss står kvar. Och det kommer många fler. Tillströmningen till prästutbildningen har ökat kraftigt på senare år. Trots det kritiska läge som uppstått, genom att en oproportionerligt stor del av prästkåren nu står inför sin pensionering,

kommer prästbristen, både den nuvarande och den genom ålderskurvan ökande, att på något längre sikt hävas — förutsatt att tillströmningstrenden står sig, vilket det torde finnas all anledning att räkna med.

Den utbildning, som dessa nya bröder och systrar kommer att få, blir på många områden säkert mer effektiv och verklighetsnära än vad som ofta varit fallet under tidigare skeden. Bl a ökar möjligheten till specialisering. Tyvärr kommer risken för en viss historielöshet att bli större också inom prästkåren, men i stället kommer förhoppningsvis insikterna i moderna människors livssituation att öka.

Hur kommer den kyrka att se ut, som dessa nya tillsammans med oss andra blir satta att tjäna? Det blir naturligtvis fråga om förhoppningar utifrån personliga värderingar. Framför allt måste kyrkan i framtiden få vara öppen och varm. Den måste samtidigt ha profil och inre säkerhet. Den kommer nog att upplevas mycket mer internationell än som ofta varit fallet under de senaste decennierna. Betecknande nog hör psalmen "Fädernas kyrka" redan till de ovanliga, men Frostensons "Öster, väster, norr och söder korts armars överskygga" hör till de mest populära. Naturligtvis är detta riktigt. Kyrkan är till sitt väsen övernationell, och hemvändande missionärer berättar, att just denna prägel i många länder upplevs som ett verkligt framtidshopp.

En kyrka för andra har det formulerats — egentligen en självklarhet. För vem och vilka skulle den annars vara?